

راهبردهای تصویرسازی رسانه‌ای از جنبش‌های مقاومت در جهان اسلام؛ مورد پژوهی حشد الشعبی عراق

دکترای تخصصی علوم ارتباطات، دانشکده علوم ارتباطات، دانشگاه علامه
رامین شمسایی نیا * طباطبائی (ره)، تهران

چکیده

پژوهش با ارائه یک چارچوب مفهومی به تبیین سه ابر نیروی مؤثر بر تحولات منطقه غرب آسیا شامل؛ محور مقاومت، دولت‌های عربی ناهمسو با مقاومت و دولت‌های فرامنطقه‌ای مداخله‌گر و گفتمان‌ها و نیروهای اجتماعی-سیاسی پیرو آنها پرداخته و در گام بعدی پس از مرور زمینه‌های شکل‌گیری و جانمایی قانونی حشد الشعبی عراق (مسئله)، با بهره‌گیری از نظریه‌های چارچوب‌سازی و انگاره‌سازی رسانه‌ای به تحلیل گفتمان (روش) حمایتی و پادگفتمان انتقادی رسانه‌ها پیرامون این گروه مقاومت می‌پردازد. پس از احصاء ۶۴ محور رسانه‌ای (یافته)، تعمیق و نتیجه‌گیری دال‌های مرکزی این گفتمان‌ها بیانگر آن است که رسانه‌های پادگفتمان مقاومت در بخش برون مرزی عراق با راهبرد تحریک «گسل‌های خفته مذهبی، قومیتی و نژادی» باطراحی ۶ شکاف «تصویری ناسازگار از حشد الشعبی با امنیت ملی، نظم سیاسی و ساختار قانونی عراق» پرداخته و در بخش برون مرزی ۴ راهبرد «وابسته‌نمایی به ایران»، «هراس‌انگیزی از توسعه فرقه‌گرایی شیعی»، «متحد‌سازی دولت‌های ارتجاع عربی بر علیه حشد»، «تولید جنبش‌های موازی حشد» و نتیجتاً تعارض آن با «امنیت و پایایی حکمرانی دولت‌های عربی منطقه» را به کار بسته‌اند. در مقابل رسانه‌های گفتمان مقاومت ۲ راهبرد «تبیینی با تشریح لایه‌ای» و «تقابلی با تولید ضد جریان» را با تمرکز بر تأثیر آن بر «تأمین منافع ملی عراق» و «هم‌افزایی با گروه‌های مقاومت» طراحی نموده‌اند. در پایان منتج از یافته‌های پژوهش؛ الگوی شماتیک مفهومی تبیین لایه‌ای زمینه، اندیشه و نحوه تعامل حشد الشعبی ارائه شده است (نتیجه).

کلیدواژه‌ها: تحلیل گفتمان، حشد الشعبی عراق، دیپلماسی رسانه‌ای، سیاست‌گذاری رسانه‌ای،

جهان اسلام

* نویسنده مسئول shamsayi@hotmail.com

دریافت: ۱۴۰۱-۰۶-۱۰

پذیرش: ۱۴۰۱-۱۱-۱۰

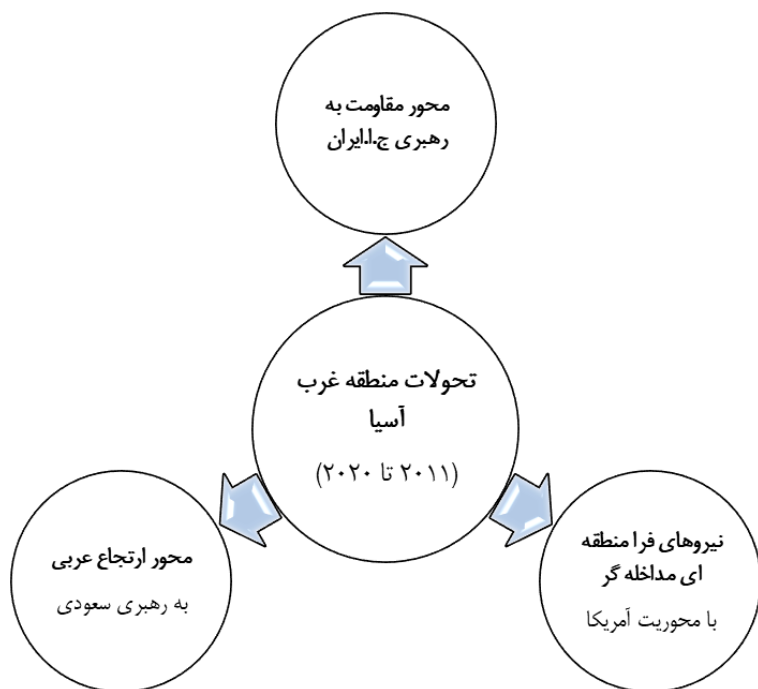
صفحات مقاله: ۸۱-۱۰۹

الف) مقدمه و طرح مساله

جنبش‌های مقاومت اسلامی در منطقه غرب آسیا با پیروزی انقلاب اسلامی قوت یافته و همواره هم افزایی داشته‌اند، انقلاب اسلامی ایران که در بهمن ماه سال ۱۳۵۷ به وقوع پیوست، در عین داشتن اهداف سیاسی و اجتماعی نگاه خاصی به تمدن و جهان بینی اسلامی داشت، این رویداد در بیداری مسلمانان جهان و نوزایی باورهای دینی نقش عمده‌ای ایفا کرد (سالار، ۱۳۸۲: ۱۸). با این مبنای نظری بسیاری از اندیشمندان، انقلاب اسلامی را نیروی محرکه و الهام بخش جنبش‌های نوین مقاومت اسلامی دانسته‌اند؛ «امواج بیداری اسلامی ملت‌های جهان اسلام در طول سه دهه (ت.ن: ۴ دهه در هنگام نگارش مقاله) از گذشت انقلاب اسلامی ایران، خود گویای نفوذ و صدور این انقلاب و بخش عظیمی از باورهای آن به ملل آزاده جهان دارد» (طاهری، ۱۳۸۷). در مطالعه الگوهای سیاسی - اجتماعی فعال در این منطقه نمی‌توان اعتراضات عمومی و خیزش‌های اسلام گرایانه در بازه زمانی سال‌های ۲۰۱۱ تا ۲۰۲۰ م را نادیده انگاشت، هر چند این کوشش‌ها ریشه‌ای دیرینه دارد؛ «بیش از پنج دهه است که خاورمیانه با گفتمان‌های سیاسی مبتنی بر ایدئولوژی‌های تمامیت خواه در بر گرفته شده است، اما تحولات ناشی از "بهار عربی" در خاورمیانه می‌تواند بازگشت به گفتمان‌های سیاسی عادی (ت.ن: مردمی) باشد که با واقعیات سیاسی جهان مدرن بیگانه نیست و ریشه در شرایط خاص هر کشور دارد. خواست مردم برای ایجاد یک نظام مبتنی بر عدالت و آزادی، دموکراسی و حقوق بشر، و عدالت اجتماعی سبب خواست بیشتر مردم به ایجاد تغییرات از طریق مشارکت در این تحولات شده است» (مقصودی و حیدری، ۱۳۹۰: ۷۰).

متناسب با مقدمه مذکور، می‌توان به مرور تحولات منطقه غرب آسیا در دهه اخیر پرداخت؛ هر چند این منطقه از سالیان دور شاهد خیزش‌ها و جنبش‌های سیاسی و اجتماعی متعددی بوده است، لکن به باور صاحب‌نظران اعتراضات عمومی که از سال‌های ۲۰۱۱ آغاز شده و منجر به تغییر بسیاری از حکمرانان و بازمهندسی نظم سیاسی کشورهای منطقه شد، نقطه عطف تحولات تاریخی این منطقه است که در شکل ۱ به آبر نیروهای مؤثر بر تحولات منطقه غرب آسیا در خیزش‌های عمومی ۲۰۱۱ تا ۲۰۲۰ اشاره شده است. این نیروها منجر به تغییر نظم حاکم و شکل‌گیری صورتبندی گفتمانی جدیدی گشت. گفتمان بیداری اسلامی که از سوی انقلاب اسلامی ایران و پیروان آن پشتیبانی نظری می‌شود این جنبش‌های اعتراضی را دارای علت و زمینه‌های دینی نزدیک به گفتمان انقلاب اسلامی دانسته و نام بیداری اسلامی بر آن نهاد و از

دیگر سو نیروهای فرامنطقه ای مداخله گر به رهبری آمریکا و پیروان منطقه‌ای آنها این جنبش‌ها را دارای علل و زمینه‌های غیر دینی، آزادیخواهانه و سکولار دانسته و نام بهار عربی را برای آن برگزیدند.

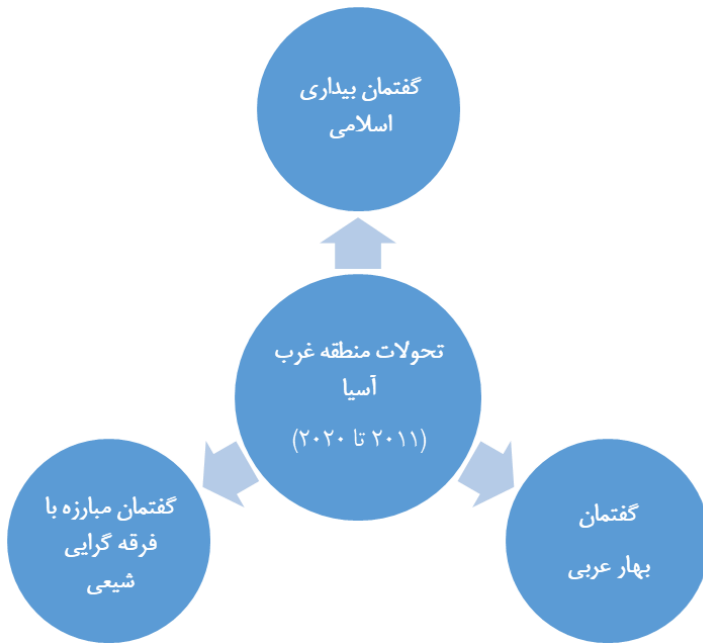

شکل ۱- آبر نیروهای مؤثر بر تحولات منطقه غرب آسیا در خیزش‌های عمومی ۲۰۱۱ تا

۲۰۲۰

گفتمان سوم که در تحولات منطقه غرب آسیا از سوی برخی کشورهای عربی منطقه به رهبری عربستان سعودی (و با همراهی اولیه قطر و ترکیه) شکل گرفت، گفتمان «مبارزه با فرقه‌گرایی شیعی و توسعه طلبی ج.ا.ایران» بود که اگرچه در ظاهر این امر نمود نداشت اما با گرایش‌ات تقویت جریانات تکفیری همراه بود. در فرضیه پژوهش این گفتمان سوم دارای منافع مشترک با گفتمان بهار عربی و دولت‌های غربی و یا غربگرا است. هر یک از این سه گفتمان بعد از خیزش‌ها و اعتراضات سالهای ۲۰۱۱ تا ۲۰۲۰ دارای یک امتداد جریانی در کشورهای مختلف بودند که به نوعی به نقش آفرینی سیاسی، رسانه‌ای، اجتماعی و نظامی می‌پردازند. نیروهای ملی گرا، چپ‌گرایان سوسیالیست ۱ و احزاب کوچک در این کشورها که خود به تنهایی توان ایجاد بک نیروی

مؤثر بر تحولات و برساخت یک گفتمان رانداشتند به تدریج در دل سه گفتمان دیگر جذب و هضم شده و یا دچار برون ایستادگی از نقش آفرینی در تحولات شده‌اند.

شکل ۲- گفتمان‌های مؤثر بر افکار عمومی در منطقه غرب آسیا در خیزش‌های عمومی

۲۰۱۱ تا ۲۰۲۰

بعد از گذشت چندی از اعتراضات عمومی سال‌های ۲۰۱۱ تا ۲۰۱۴ در کشورهای عربی - اسلامی، کشورهای محور مقاومت (ابتدا سوریه و سپس عراق) به بهانه امتداد خیزش‌های مردمی و بهار عربی مورد هجوم گروه نوظهور دولت اسلامی عراق و شام موسوم به داعش قرار گرفتند که از سوی محور ارتجاع عربی منطقه و نیروهای فرامنطقه‌ای پشتیبانی می‌شد، چرا که تقویت کننده کلان راهبرد خاورمیانه‌ای آمریکا بود. «راهبرد خاورمیانه‌ای آمریکا مبتنی بر چند اصل است: حمایت از اسرائیل، مقابله با اسلام سیاسی (ت.ن: در برابر اسلام سکولار)، تلاش برای استمرار صدور نفت به غرب و آمریکا و حمایت از رژیم‌های دست‌نشانده (عرب منطقه).» این راهبرد در نیم قرن اخیر مدنظر سیاستمداران دموکرات و جمهوری خواه بوده است، در سالیان اخیر با لشکرکشی آمریکا به کشورهای اسلامی و اشغال آنها، مشاهده می‌کنیم که می‌توان این اقدامات را در راستای عملی کردن راهبرد سیاست خارجی آمریکا بر شمرد» (دارابی، ۱۳۸۵: ۹۲). در مقابل

برای مهار تهدیدات این گروه‌های تکفیری (علی‌الخصوص داعش) نیروهای مقاومت مردمی در کشورهای عراق و سوریه شکل گرفت که بسیار نزدیک به الگوی بسیج مردمی در ج.ا. ایران هستند.

برای تکمیل راهبرد خاورمیانه‌ای مذکور، یکی از برجسته‌ترین اقدامات اخیر دولت آمریکا و هم‌پیمانان او ترور سپهد سلیمانی و معاون حشد الشعبی بود، اقدامی که واکنش گروه‌های مقاومت اسلامی را برانگیخت؛ هم‌ترور ابومهدی المهندس و هم‌حمله به پایگاه‌های حشدالشعبی بر اساس حقوق مخاصمات مسلحانه ۱، حمله به بخش لاینفک نیروی امنیتی عراق و خلاف قوانین بین‌المللی است که از منظر حقوق بین‌الملل ماده ۴۳ پروتکل الحاقی کنوانسیون ژنو ۲ در مورد درگیری‌های مسلحانه (براین امر) تصریح دارد (رادولف ۳، ۲۰۲۰).

شکل ۳- امتداد اجتماعی و نظامی گفتمان‌های منطقه‌ای

«تصویر سازی رسانه‌ای» عنصری قدرتمند در طراحی و برساخت گفتمان‌های فوق‌الذکر است، به همین جهت هدف اصلی پژوهش حاضر تبیین راهبردهای رسانه‌ای تصویر سازی از گروه‌های مقاومت اسلامی در غرب آسیا با مطالعه موردی حشدالشعبی عراق توسط گفتمان‌های رسانه‌ای حمایتی و پادگفتمان انتقادی بوده و در واقع سؤال اصلی پژوهش آن است که گروه

- 1 laws of armed conflict
- 2 Geneva Conventions
- 3 Rudolf

مقاومت اسلامی الحشد الشعبی در عراق، چگونه و با چه راهبردهای رسانه‌ای تصویرسازی شده‌اند؟ بدین منظور در این پژوهش رسانه‌هایی از گفتمان حمایتی و پادگفتمان انتقادی پیرامون عملکرد گروه‌های مقاومت اسلامی با مورد پژوهی حشد الشعبی مورد تحلیل گفتمان قرار گرفته‌اند که در جدول ۱ می‌آید؛

جدول ۱- چارچوب مفهومی و شمای کلی مساله پژوهش

فرمانت‌های منطقه‌ای	جبهه مقاومت	محور ارتجاع عربی	ابن نیروهای موثر بر تحولات منطقه	جنبش‌های اجتماعی- نظامی
بهار عربی	بیداری اسلامی	ضدیت با فرقه‌گرایی شیعی	گفتمان پیرامون تحولات منطقه	
گفتمان هراس افکنی از محور مقاومت	گفتمان حامی	پادگفتمان منتقد	رویکرد رسانه‌ای برای افکار عمومی	الگوهای بسیج مردمی
صدای آمریکا (VOA)	خبرگزاری فارس خبرگزاری تسنیم خبرگزاری صدوسیما	العربیه (ALARABIYA)	رسانه نماینده گفتمان	

ب) ضرورت و اهمیت پژوهش

در صورت بندی گفتمان و پادگفتمان‌های انقلاب اسلامی ایران می‌توان نگاشت؛ نقطه قوت انقلاب اسلامی ماهیت اسلامی آن بود که ضمن بسیج نیروهای اجتماعی در طرد و فروپاشی گفتمان پهلویسم و نیز خرده گفتمان‌های سکولار پس از انقلاب در داخل، نظامی دینی را در غیریت سازی با سکولاریسم مسلط بر نظام بین الملل تأسیس کرد و آن را به چالش فراخواند. با فروپاشی شرق در اواخر دهه ۱۳۶۰، هویت گفتمان انقلاب اسلامی در غیریت سازی با غرب لیبرال سرمایه داری استمرار یافت و آن را به غیرهویت بخش خود تبدیل کرد (نباتیان، ۸: ۱۴۰۰). داعش و نیروهای تکفیری یک پدیده نوظهور در منطقه غرب آسیا است که برای امنیت ملی ج.ا.ایران یک تهدید بالقوه محسوب می‌گردد. تهدیدی که با استفاده از ابزار قدرتمند رسانه به توجیه افکار عمومی و جذب طیف قابل ملاحظه‌ای از جوانان مسلمان پرداخته است. از سویی دیگر یکی از الگوهای موفق مقابله با افراط‌گرایی و تروریسم در کشورهای منطقه غرب آسیا ظهور الگوهای بسیج مردمی نزدیک به ج.ا.ایران همچون حشد الشعبی است که توانسته با الگوی مردمی سازی به سمت ایجاد «امنیت پایدار ۱» حرکت کند، لکن در این مسیر نیز دستگاه قدرتمند رسانه‌ای سعی در تخریب این نیروها داشته است و کوشش نموده آن‌ها را نزد افکار عمومی

نیروهایی فرقه گرا که در خدمت منافع ایران هستند، بازنمایی کند. اکنون که در سال ۲۰۲۲ در میدان نظامی داعش به همت نیروهای بسیج مردمی شکست خورده است، فرصت آن رسیده است تا با واکاوی لایه‌های رسانه‌ای و افکار عمومی به بررسی راهبردهای تصویر سازی رسانه‌ای از الگوهای بسیج مردمی و عمق نفوذ استراتژیک ج.ا.ایران و راهکارهای ارتقاء آن پرداخته شود.

تدارک و طراحی برای سیاست‌گذاری مدیریت رسانه درباره تحولات خاورمیانه و جهان اسلام (خصوصاً داعش و الگوهای بسیج مردمی)، یکی از مسائل مهمی که الزام دارد مطالعه آن است که رسانه‌های کشورهای مؤثر جهان چه سیاست‌های رسانه‌ای را برای تصویر سازی از این گروه‌ها در گفتمان خبری خود اتخاذ کرده‌اند و چه نقش و جایگاهی برای آنها در تحولات خاورمیانه برای مخاطبان خود بازنمایی می‌کنند. پس از وقوع خیزش‌های مردمی در منطقه خاورمیانه و شمال آفریقا، همواره بخش قابل توجهی از گفتمان رسانه‌های آمریکا و عربستان درباره این خیزش‌ها و انقلاب‌ها، به نیروهای تکفیری (از نگاه رسانه‌های آنان؛ مجاهدین) و الگوهای بسیج مردمی نزدیک به جمهوری اسلامی ایران اختصاص داشته است و همچنین رسانه‌های گفتمان مقاومت نیز به دفاع و اقناع افکار عمومی پیرامون گروه‌های مقاومت اسلامی پرداخته‌اند که موضوع مورد مطالعه این پژوهش را شامل می‌شوند.

ج) مبانی نظری تحقیق

نظریه چارچوب سازی رسانه‌ای

چارچوب سازی در واقع تکمیل فرآیند اولویت گذاری و مرحله پسا «برجسته سازی»^۱ توسط رسانه‌هاست، بدین معنی که رسانه‌ها ابتدا بخش‌های مورد علاقه حسب سیاست‌گذاری خود را اولویت بخشیده و برجسته سازی می‌کنند، سپس به خوانش مخاطب از آن مساله یا پدیده جهت می‌دهند. دانیل کانمن ۲ برنده جایزه نوبل اقتصادی ۲۰۰۲ و همکارش آموس تی ورسکی ۳ نخستین پایه‌گذاران نظریه چارچوب بندی ۴ در سال ۱۹۷۹ هستند. آن‌ها به آزمون این موضوع پرداختند که چگونه ارائه‌های متفاوت از سناریوها و اتفاقات یکسان بر تصمیم‌های مردم، ارزیابی، و برآورد آن‌ها از گزینه‌های متفاوت ارائه‌شده، اثر می‌گذارد (شیفل و تیوکسبری ۲۰۰۷: ۱۴).

- 1 Agenda Setting
- 2 Daniel Kahnman
- 3 Amos Tversky
- 4 Framing
- 5 Scheufel&Tewksbury

به عبارتی دیگر چگونه مفهومی که ارائه می‌شود بر انتخاب‌های مخاطبان در مورد حوادث و اخبار پیرامونشان تأثیر می‌گذارد.

گیتلین و گی تاچمن ۱ از کسانی هستند که برای اولین بار مفهوم چارچوب‌بندی را برای بررسی چگونگی بسته‌بندی و ارائه کارآمد اخبار رسانه‌ای توسط روزنامه‌نگاران استفاده کردند. این دو چارچوب‌های رسانه‌ای خاصی را در رابطه با چگونگی ارسال و انتشار اطلاعات خبری به مخاطبان و چگونگی تفسیر این گزارش‌های خبری از سوی کاربران مورد بررسی قرار دادند. گیتلین مفهوم چارچوب را به صورت اجمالی این گونه بیان می‌دارد که «چارچوب‌های رسانه‌ای که عمدتاً ناشناخته و تلویحی هستند، جهان را هم برای روزنامه‌نگارانی که آن را گزارش می‌کنند و هم تا حد زیادی برای ما که به گزارش آن‌ها متکی بوده و اطمینان داریم، سازمان‌دهی و شکل می‌دهند». بنابراین گیتلین تأکید می‌کند؛ در محتوی رسانه‌ای چارچوب‌ها اساساً نه با آگاهی از سوی سازندگان آن‌ها شکل می‌گیرند و نه حتی افرادی که اطلاعات رسانه‌ای را از طریق آن پردازش می‌کنند به این چارچوب‌ها توجه دارند اما این چارچوب‌ها نمی‌توانند از جریان ارسال و انتقال اطلاعات حذف شوند. چارچوب‌ها جزء ذاتی بیان و درک یک گزارش هستند (گیتلین، ۱۹۸۰: ۱۲-۱۵). چارچوب‌بندی رسانه‌ای به رابطه میان متن و اطلاعات به گونه‌ای که معنی خاصی را به ذهن متبادر سازد، اشاره دارد (شیفل و تیوکسبری، ۲۰۰۷: ۱۲). در تکمیل بحث باید گفت چارچوب‌ها یا قالب‌های رسانه‌ای می‌توانند یا به وسیله خود رسانه‌های جمعی یا به وسیله سازمان‌ها و جنبش‌های اجتماعی یا سیاسی ویژه‌ای خلق شوند. پس از آن و از آنجایی که افرادی می‌توانند به طور کامل حوادث و اتفاقات زندگی خود و جهان اطرافشان را درک و تفسیر کنند، روزنامه‌نگاران می‌کوشند از چارچوب‌بندی برای کاهش دادن پیچیدگی‌های مسئله و یا واقعه خبری استفاده کنند. «سوگیری در چارچوب‌بندی عبارت است از ارائه حقایق به شیوه‌ای که تأثیر آن به ارائه یک تصویر غیرواقعی منجر شود یا پیام به سرعت به یک دیدگاه تبدیل شود» (مک آدام ۲، ۱۹۹۶: ۱۳).

انگاره سازی رسانه‌ای

1 Gitlin and Gey Tuchman

2 Mc, Adam. d

پس از مطالعه چارچوب بندی، اکنون پرسش از چگونگی تأثیر گذاری رسانه بر دستگاه شناختی مخاطب است، نظریه انگاره سازی ۱ در جستجوی پاسخ این پرسش است. نیل پستمن ۲ از اندیشه پردازان شهیر رسانه و ارتباطات درباره کارکرد شناختی انگاره سازی رسانه‌ای می‌نویسد: تصاویری که ما از پدیده‌ها، موضوع‌ها، اشیاء، شخصیت‌ها و رویدادهای محیط پیرامون خود در ذهن داریم مجموعه‌ای از انگاره‌ها را برای قضاوت درباره تصاویر جدید در اختیار ما می‌گذارد و هرگونه قضاوت درباره تصاویر و انگاره‌های جدید ما را به انگاره‌های قدیم که در ذهن داریم ارجاع می‌دهد در واقع ما همواره تصاویری را می‌بینیم که از آن یک ذهنیت خارجی داریم و انسان خالی‌الذهن قدرت تصویرسازی ندارد (پستمن، ۱۳۷۳: ۲۵). همچنین کارل هوسمن ۳ در توضیح انگاره سازی می‌نگارد: رسانه‌ها، یک فضای ساختگی ارائه می‌دهند، برداشتی ذهنی از جهان که ضرورتاً با جهان واقعی منطبق نیست. اما این دنیای ذهنی و ساختگی صرفاً ساخته و پرداخته خود رسانه نیست. گرچه افرادی که برای رسانه‌ها کار می‌کنند در مورد ترتیب اهمیت اخبار تصمیم‌گیری می‌کنند اما منبع اطلاعاتی که روزنامه‌نگاران نقشی در میان آنها دست به انتخاب می‌زنند فرآیندی است که روزنامه‌نگاران نقشی در آن ندارند. خبر ضرورتاً همان چیزی نیست که اتفاق افتاده است بلکه چیزی است که منبع خبری آن را ارائه می‌دهد (هوسمن، ۱۳۸۸: ۲۱۴).

بورستین ۴، نویسنده کتاب انگاره یا چه اتفاقی برای رؤیاهای آمریکایی افتاد ۵، انگاره را به‌عنوان «واقعیتی جعلی که فرستنده پیام به شکلی مغرضانه و هدفمند برای گمراه کردن گیرنده ارائه می‌دهد»، تعریف کرده است. وی نقش تکنولوژی را در پیچیده‌تر و درعین حال متنوع شدن فرایند ساختن انگاره‌ها بسیار مهم و مؤثر می‌داند (گودرزی، ۱۳۸۹: ۵۴). ژان بودریار ۶ فیلسوف فرانسوی نیز در تأیید این قدرت انگار سازی، در رساله‌ای با عنوان «جنگ خلیج فارس اتفاق نیفتاده است» یادآور شد تصاویری که تلویزیون‌ها از جنگ اول خلیج فارس نشان داده‌اند واقعیت نبوده بلکه فقط به آن شباهت داشته و وانمودهایی از آن بوده است به گفته بودریار اردوگاه‌ها و جنگ‌ها تبدیل به رخدادهای تلویزیونی شده‌اند (بودریو، ۱۳۸۰). از دیدگاه پی‌یر بودریو ۷ هرگاه

1 Image Making

2 Neil Postman

3 Carl Hausman

4 Daniel J. Boorstin

5 The image; Or, What happened to the American dream

6 Jean Baudrillard

7 Pierre Bourdieu

کسی ذهن خود را مطابق با ساختارهای دنیایی که در آن بازی می‌کند ساختاربندی کرده باشد همه چیز در نظرش بدیهی جلوه می‌کند. (بوردیو، ۱۳۸۰). والتر لیپمن ۱ در کتاب کلاسیک خود با عنوان «افکار عمومی ۲»، شرح می‌دهد که چگونه تصاویری که در مغز ما شکل گرفته‌اند، رفتارها و کنش‌های ما را جهت می‌دهند. لیپمن این تصاویر را «شبه واقعیت ۳» نام نهاده است. وی معتقد است که بین جهان و واقعیت‌هایی که ما در ذهن داریم و آنچه در واقع وجود دارد، فاصله‌ای است. هر فردی با رویدادهایی در زندگی سروکار دارد که خارج از نظر اوست و رسیدن به آن دشوار است. از نظر لیپمن تنها احساسی که هر شخصی می‌تواند در مورد رویدادی که آن را تجربه نکرده داشته باشد، احساسی است که انگاره ذهنی وی از آن رویداد برانگیخته است (سورین و تانکارد ۴، ۱۳۸۳).

حشد الشعبی؛ زمینه‌های شکل‌گیری و مهار آسیب‌پذیری‌ها

همانگونه که در طرح مساله ذکر شد، محور مقاومت در منطقه غرب آسیا با گفتمان بیداری اسلامی پیرامون تحولات منطقه دارای امتداد اجتماعی، سیاسی و نظامی در کشورهای گوناگون است. همچنین به دلیل آنکه برخی جنبش‌های مقاومت اندیشه‌ای نزدیک به انقلاب اسلامی دارند، ساختاری شبیه به بسیج مردمی در ایران نیز به خود گرفته‌اند. نیروی «حشدشعبی» را می‌توان به عنوان نو ظهورترین نیروی نظامی، مردمی و عقیدتی در عراق و حتی منطقه دانست که در چارچوب مقاومت، هم ردیف حزب الله لبنان، انصارالله یمن و حماس فلسطین، در حال ایفای کارکردهای مهم و نقشی کانونی در تحولات نظامی و امنیتی این کشور به خصوص در جنگ با داعش است. این نیرو که شامل بخش‌های مختلفی است در سال ۲۰۱۴ و بعد از سقوط شهرهای مهمی مانند موصل و تکریت به دست داعش با فتوای مرجعیت و استقبال مردم؛ همچنین حمایت‌های دولت و نیروهای سیاسی تشکیل شد و جمهوری اسلامی ایران نیز به درخواست دولت عراق، نقشی جدی در پیگیری، شکل‌گیری و تکوین قدرت آن داشته است (افشون و الله کرم، ۱۳۹۷: ۴۲). بر اساس شواهد پیش گفته، شرایط محیطی عراق موجب شد گروه‌های مردمی،

-
- 1 Walter Lippmann
  - 2 Public Opinion (published in 1922)
  - 3 Pseudo Reality
  - 4 Severin & Tankard

مبتنی بر دعوت آیت الله سیستانی، امنیت کشور را به مثابه امری مقدس و وظیفه‌ای شرعی و ملی در ذهن فرض نمایند. تولید این معنا در اذهان بازیگران الحشد الشعبی، هویت سازمانی آنان و «تحدید تعریف خود و دیگری (غیرخودی)» را شکل داد؛ طوری که پدیده داعش به عنوان تهدید اول عراق و در مقابل تشیع (ت.ن: و برخی نیروهای سنی و کرد مخالف داعش) هویت نیروهای مردمی این کشور تلقی شد (گوهری مقدم و عرب، ۱۳۹۷: ۱۵۶). پس از اعلام این فتوا گروه‌های مردمی شیعه هسته‌های الحشد الشعبی را با محوریت دفاع از وطن تشکیل دادند و پس از حدود یک سال بخشی از عشایر سنی استان انبار تحت عنوان «الحشد العشایری» فعال شدند. مطابق گزارشی که بنیاد کارنگی از الحشد الشعبی ارائه کرده است، پس از اعلام فتوا، تعداد نیروهای داوطلب با عنوان واجب دینی برای دفاع از کشور و اماکن متبرکه عراق آنقدر زیاد شد که دولت توان گنجاندن آن ذیل نیروهای ارتش را نداشت و لذا داوطلبان برای شرکت در جنگ، خود گردان‌هایی را تشکیل دادند (منصور، ۱، ۲۰۱۶).

دومان^۲ نویسنده تُرک درباره سیاستگذاری این جنبش می‌نویسد: اولین هدف و قاعده، مبارزه و بیرون راندن داعش از سرزمین‌های عراق در راستای هویت دفاع ملی بوده است. دومین هدف به عنوان قاعده‌ای جمعی، آزادسازی مردم عراق از تروریست‌های تکفیری داعش مطرح شده است. سومین قاعده، کمک کردن به مردمی که قادر به مبارزه نیستند و در چنگال تروریست‌های تکفیری گرفتار آمده‌اند. چهارم، حفظ امنیت و بقای همه اماکن متبرکه به ویژه حرم‌های ائمه اطهار (ع) به عنوان هدف در نظر گرفته شده است. پنجم، حفظ عراق به عنوان یک کشور یکپارچه و جلوگیری از تجزیه آن و نیز حفظ ثروت‌های نفتی و تاریخی آن از اهداف الحشد الشعبی قلمداد شده است (دومان، ۲۰۱۵: ۱۰).

جانمایی قانونی و آینده فعالیت حشد

متناسب با راهبرد حفاظت از موجودت حشد الشعبی و فعالیت‌های آینده آن، «قانونی سازی فعالیت» به مثابه سیاستی برای مهار یکی از آسیب‌پذیری‌های حیاتی حشد الشعبی در دستور کار این جنبش قرار گرفت. در سال ۲۰۱۵ هیئت وزیران عراق تصویب کرد که سازمان حشد شعبی، سازمانی رسمی و مرتبط با نخست‌وزیر است. در پی این مصوبه این نیرو به صورت رسمی، بخشی از ساختار نیروهای مسلح عراق محسوب و وابسته به فرمانده کل نیروهای مسلح شد

1 Mansour

2 Duman

(آور، ۱۳۹۴). حشد الشعبی دارای محبوبیت در میان مردم عراق است و به واسطه مبارزه علیه داعش توانست مشروعیت کسب کند. برای نمونه با توجه به نقش معمار گونه ابو مهدی المهندس در تشکیل حشد الشعبی، رزمندگان مقاومت مرگ وی را قهرمانانه می‌دانند که به دستان نیروهای اشغالگر انجام شد (رادولف، ۲۰۲۰). همان‌طور که رأی مجلس عراق به خروج نیروهای آمریکایی نشان می‌دهد، ترور سردار قاسم سلیمانی و نیز ابو مهندس المهدی، معاون فرمانده حشد الشعبی، با قرار دادن عراق در بحبوحه افزایش بی‌سابقه تنش میان آمریکا و ایران، روابط آمریکا و عراق را با مشکل روبرو کرد (کادهم، ۱، ۲۰۲۰). و این مساله بیانگر عمق استراتژیک حشد در میدان سیاست داخلی عراق است. درباره آینده حشد الشعبی پس از جانمایی قانونی آن در نیروهای مسلح عراق می‌توان نوشت؛ اگر حشد الشعبی بتواند به‌عنوان یک نیروی با وجهه ملی عمل کند و در چارچوب مرزهای عراق و به‌عنوان نیروی مکمل ارتش عراق محسوب شود، می‌تواند نقش مداوم و پایداری داشته باشد. همچنین حشد الشعبی باید بتواند به انسجام و سازمان‌دهی جدی‌تری دست یابد و علاوه بر سطح داخلی به جایگاه اعتبار منطقه‌ای نیز فکر کند (اسدی، ۱۳۹۸).

جدول ۲- مشخصات سازمانی حشد الشعبی

مشخصات سازمانی حشد الشعبی (بسیج مردمی عراق)	
۱	نام تشکل سازمانی هیات الحشد الشعبی
۲	شیوه تشکیل فتوای مرجعیت (آیت الله سیستانی) و سازماندهی نیروهای داوطلب مردمی برون از ارتش
۳	تاریخ شکل‌گیری در سال ۲۰۱۴ و در بازه زمانی ۲۰۱۴/۶/۵ تا ۲۰۱۴/۶/۱۳
۴	کشور محل فعالیت عراق و بخش‌هایی از شرق سوریه
۵	نوع فعالیت نظامی، امنیتی و فرهنگی (اخیراً سازندگی مناطق تازه آزاد شده)
۶	نقش آفرینی مبارزه با داعش و گروه‌های تکفیری (و اخیراً نیروهای آمریکایی درون عراق)
۷	تعداد نیرو حدود ۶۰۰۰۰ (رزمنده نظامی) تا ۱۲۰۰۰۰ (با در نظر گرفتن نیروهای اجتماعی پشتیبان) تخمین زده می‌شود

۸	مناطق عملیات	بغداد، بابل، دیالی، صلاح الدین، الانبار، فلوجه، موصل، شرق سوریه						
۹	نوع سلاح	نیروهای مردمی از سلاح ایرانی و سلاح‌های موجود در عراق و سلاح آمریکایی استفاده می‌کنند						
۱۰	برخی از مهم‌ترین دستاوردهای نظامی	آزادسازی جرف النصر (جرف الصخر سابق در شمال بابل که بعدها به یمن آزادسازی به دست نیروهای مردمی جرف النصر نام گرفت و یکی از نخستین عملیات‌های موفق نیروهای مردمی به شمار می‌رفت)						
		<table border="1"> <tr> <td>آزادسازی آمرلی</td> <td>آزادسازی الدور</td> </tr> <tr> <td>آزادسازی الضلوعیه</td> <td>آزادسازی العلم</td> </tr> <tr> <td>آزادسازی بلد</td> <td>آزادسازی ناحیه البغدادی</td> </tr> <tr> <td>آزادسازی دیالی</td> <td>آزادسازی تکریت</td> </tr> </table>	آزادسازی آمرلی	آزادسازی الدور	آزادسازی الضلوعیه	آزادسازی العلم	آزادسازی بلد	آزادسازی ناحیه البغدادی
آزادسازی آمرلی	آزادسازی الدور							
آزادسازی الضلوعیه	آزادسازی العلم							
آزادسازی بلد	آزادسازی ناحیه البغدادی							
آزادسازی دیالی	آزادسازی تکریت							

(د) روش شناسی تحقیق

برای گفتمان که امروز کاربردی وسیعی در علوم مختلف پیدا کرده، تعاریف گوناگونی آمده است. میشل فوکو ۱ معتقد است گفتمان به معنی «گروه‌های وسیع جملات یا گزاره‌ها و قضایای متنوع با معانی و فحوای مختلف و مضامین و کارویژه‌های گسترده و در عین حال مشخص» است (فوکو، ۱۹۷۲: ۷). اصطلاح «تحلیل گفتمان» نخستین بار در سال ۱۹۵۲ در مقاله‌ای از زبان شناس معروف انگلیسی زلیک هریس ۲ به کار رفته است. زلیک هریس در این مقاله دیدی صورت‌گرایانه از جمله به دست داد و تحلیل گفتمان را صرفاً نگاهی صورت‌گرایانه (و ساختارگرایانه) به جمله و متن برشمرد (فرکلاف، ۱۳۷۹: ۸). تحلیل گفتمان به خصوص در دهه‌های پایانی قرن بیستم به عنوان شیوه‌ای قابل پذیرش در مطالعات ارتباطی و تحلیل پیام‌های رسانه‌ای مطرح شد، «پیش از آن بسیاری از صاحب‌نظران معتقد بودند ارتباطات چیزی جز انتقال معنی از فرستنده به گیرنده نیست» (فیسک، ۱۳۸۶: ۱۹).

کاربست الگوی عملیاتی تحلیل گفتمان ۳ (PDAM)

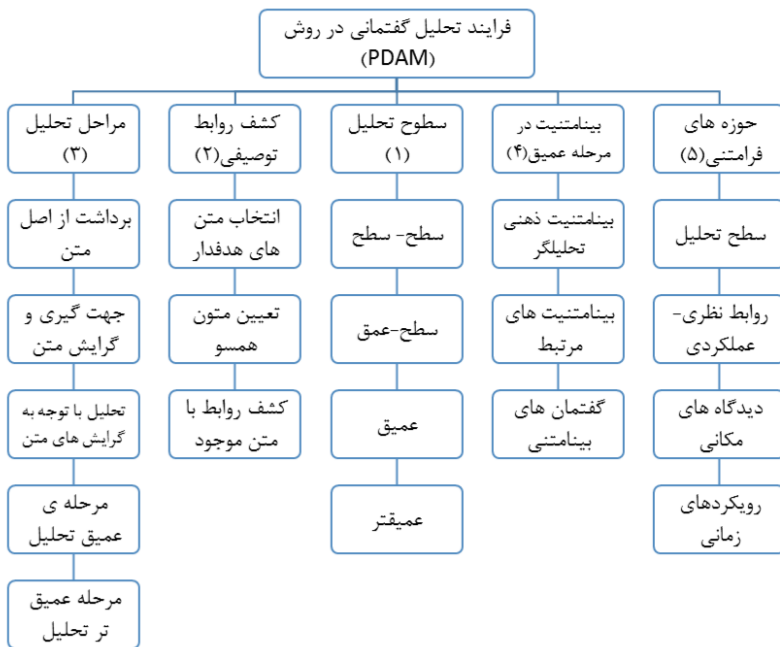
از جمله خصلت‌های تحلیل گفتمان پیچیدگی و انتزاعی بودن و در نتیجه دشواری در انضمامی سازی و اجرای آن است. در پژوهش حاضر از الگوی عملیاتی تحلیل گفتمان (PDAM)

1 Michel Foucault

2 Zellig Harris

3 Practical Discourse Analysis Method (PDAM)

بهره گرفته شده است. این روش مبتنی بر روش فرکلاف بوده لکن از آن عملیاتی‌تر است، همانگونه که فرکلاف در روش تحلیل گفتمان بر سه مرحله «توصیف»، «تفسیر» و «تبیین» تأکید می‌کند، روش پدام نیز در تلاش است این مراحل را با توجه به پنج سطح تحلیل «سطح-سطح»، «سطح-عمق»، «عمق-سطح»، «عمیق» و «عمیق‌تر» مورد توجه قرار دهد. سه سطح اول در حقیقت نوعی از «توصیف» است، اما این توصیف، با تکیه به اصل متن، معناهای هژمونیک و ضمنی متن با انتخاب جملات همسو با هدف تحلیل، کشف رابطه میان معناهای مشترک در جملات همگرا در متن، و نهایتاً قرائت معناهای جملات همسو در متن با سایر معناهای مستخرج از جملات دیگر متن به طور کلی است (بشیر، ۱۳۹۰: ۱۲). در «سطح سطح» یا بالاترین لایه متن، شکل بیان یا نمود گفتمان را می‌توان جستجو کرد. «عمق سطح» عمیق‌ترین لایه سطحی متن است که «محتوای بیان» را ارائه می‌کند. در «سطح عمق» یعنی بالاترین سطح از عمق متن، محتوای مشخص متن قرار دارد. انتخاب حوادث خبری یا موضوعات مطرح شده در متن و دلیل این انتخاب در این لایه از متن واقع شده است. در عمیق‌ترین لایه یک متن، ساختارهای کلان واقع شده‌اند (میرفخرائی، ۱۳۸۳: ۲۵).

شکل ۴- مراحل روش تحلیل گفتمانی پدام از آغاز تا انجام (بشیر، ۱۳۹۰)

جامعه مورد مطالعه در این پژوهش به دو بخش تبدیل شده است؛ ۱. رسانه‌هایی با گفتمان حمایتی شامل خبرگزاری‌های صداوسیما، فارس و تسنیم و ۲. رسانه‌هایی با پادگفتمان انتقادی شامل؛ تلویزیون العربیه متعلق به عربستان سعودی و تلویزیون صدای آمریکا. متون تولید و منتشر شده در این رسانه‌ها پیرامون گروه‌های مقاومت اسلامی در عراق با تمرکز بر حشد الشعبی جامعه مورد مطالعه این پژوهش را تشکیل می‌دهند. شیوه نمونه‌گیری در این پژوهش به عنوان یک پژوهش کیفی، به صورت هدفمند ۱ و متناسب با سودمندی متن در جهت سوق به هدف پژوهش بوده است. حجم نمونه‌های انتخاب شده بر اساس مفهوم «حد اشباع نظری ۲» و پس از بررسی نمونه‌ها صورت گرفته است. نحوه گردآوری داده‌ها با مراجعه به پایگاه آنلاین شبکه‌های تلویزیونی و خبرگزاری‌های مذکور انجام شده است. شیوه تجزیه و تحلیل داده‌ها در این پژوهش بر اساس الگوی عملیاتی تحلیل گفتمان (PDAM) می‌باشد، در اجرای این الگو بنا به اقتضاء پژوهش از مراحل اول و فشرده‌سازی مراحل دوم تا چهارم در یک مرحله و در پایان مرحله پنجم این الگو بهره گرفته شده است. بدین گونه که ابتدا گزاره‌های اساسی نمونه‌های منتخب متون در مرحله سطح سطح استخراج شده، سپس جهت‌گیری و گرایش متن (عمق سطح) و تحلیل توجیهی با توجه به سایر گرایش‌های متن (سطح عمق) با محورهای گفتمانی (عمق عمق) تجمیع شده است و یافته‌های پژوهش را تشکیل می‌دهند. مرحله پنجم تحلیل گفتمان (سطح عمیق‌تر) که رویکرد نتیجه‌گیری دارد در بخش پایانی پژوهش ارائه می‌شود.

ه) یافته‌های تحقیق

در این بخش به شرح و گزارش اجرای الگوی عملیاتی تحلیل گفتمان (PDAM) پیرامون گفتمان حمایتی رسانه‌های مقاومت و پادگفتمان انتقادی رسانه‌های معارض مقاومت در بازنمایی حشد الشعبی عراق، پرداخته می‌شود. ابتدا گزارشی مختصر از مراحل یک تا سه تحلیل گفتمان یعنی «برداشت از اصل متن»، «جهت‌گیری و گرایش متن» و «تحلیل توجیهی با توجه به سایر گرایش‌های متن» در جداول ۳ و ۴ و ۵ می‌آید. شایان ذکر است برای رعایت اصل اختصار در تدوین مقاله، به ذکر نمونه‌هایی در جداول اکتفا شده است.

-
- 1 Purposeful sampling
  - 2 Theoretical saturation

جدول ۳- اجرای مراحل یک تا سه فرآیند تحلیل گفتمان برای العربیه

تحلیل توجیهی با توجه به سایر گرایش های متن (سطح عمق)	برداشت از اصل متن (سطح سطح) العربیه	عنوان متن خبر / تفسیر
حشد الشعبی در پی انتقام جویی از اهل سنت عراق است	منابع دولتی عراق روز یکشنبه ۱۲ فوریه از اقدامات انتقامجویانه شبه نظامیان «حشد الشعبی» علیه غیر نظامیان در مناطق آزاد شده ساحل شرقی موصل خبر دادند. این منابع رفتار شبه نظامیان حشد الشعبی مورد حمایت ایران را به اقدامی «انتقامجویانه» علیه اهالی موصل تلقی کردند.	اقدامات انتقامجویانه حشد در مناطق آزاد شده موصل
حشد الشعبی ابزار ایران برای نفوذ در عراق است/ بسیج مردمی عراق متهم به نقض حقوق بشر است	حضور شبه نظامیان شیعه عراقی موسوم به «حشد الشعبی» در عملیات آزادسازی فلوجه از تصرف شبه نظامیان گروه دولت اسلامی موسوم به داعش، انتقادهای فراوانی تا کنون برانگیخته است. گزارش های پی در پی درباره نقض حقوق غیر نظامیان فراری از فلوجه، اعدام برخی از آن ها و همچنین بمباران شهر به گونه ای که شمار زیادی از غیر نظامیان کشته شده اند، باعث شد خواست ها برای دور نگاه داشتن شبه نظامیان «حشد الشعبی» از عملیات فلوجه، بالا بگیرد.	حضور نیروهای سپاه پاسداران ایران در جنگ فلوجه با شعارهای فرقه ای
پیگیری شکاف بین مردمیت و بسیج مردمی عراق	این نخستین هشدار آیت الله سیستانی درباره کشتار غیر نظامیان مناطق تحت تصرف داعش توسط برخی از نیروهای عراقی به ویژه شبه نظامیان شیعه موسوم به «حشد الشعبی» حمایت شده از سوی ایران نیست. او بیشتر نسبت به عملیات انتقامجویانه در فلوجه هشدار داده بود.	آیت الله سیستانی: فتوای جنگ با بیگانهان را دادم نه با سنی های عراق
موازی سازی و یکسان نمایی جنایات داعش با انتقام جویی های حشد الشعبی از مردم موصل	دهه ها تن از خانواده ها، به فرار از شهر موصل ادامه می دهند. آن ها از خشونت داعش و عملیات انتقامجویانه شبه نظامیان شیعه حشد الشعبی مرتبط با ایران، می گریزند.	فرار خانواده های موصلی از خشونت داعش و انتقام حشد الشعبی
اجماع جهانی بر جلوگیری از گسترش نقش آفرینی حشد الشعبی	دولت آلمان از مقامات بغداد خواسته است که از مشارکت نیروها و شبه نظامیان فرقه گرا به ویژه «حشد الشعبی» در جنگ موصل جلوگیری کنند. وزیر خارجه آلمان افزود: «از دولت عراق می خواهیم، به شبه نظامیانی که تحت نفوذ یک کشور خارجی در عراق عمل می کنند، را در جنگ موصل راه ندهند.»	آلمان خواستار عدم مشارکت «حشد الشعبی» در جنگ موصل شد
سیاست شکاف سازی بین فرماندهان حشد الشعبی	گزارش ها از عراق درباره درگیریها در الرمادی عراق و توقف نیروهای بسیجی (حشد الشعبی) از مشارکت در عملیات آزاد سازی، نشان می دهد که اختلاف هایی میان ابو مهدی المهندس، معاون نیروهای بسیج عراقی و هادی العامری رهبر میدانی این نیروها شدت یافته است.	عراق .. اختلاف در صفوف فرماندهان نیروهای بسیج
تاکید بر گسترده بودن مخالفین فعالیت حشد الشعبی در عراق	مجلس عراق قانون ادغام نیروهای حشد الشعبی با ارتش این کشور را تصویب کرد. این در حالی بود که ۸۹ نماینده سنی مجلس عضو «اتلاف الوطنیه» به رهبری اباد علاوی از شرکت در این رای گیری خودداری کردند. با این همه این قانون با رای ۳۰ نماینده مجلس عراقی به تصویب رسید.	علیرغم مخالفتها؛ مجلس عراق به ادغام حشد در ارتش رای داد

اجرای مراحل یک تا سه تحلیل گفتمان برای رسانه‌های پادگفتمان مقاومت در جدول ۴ مراحل یک تا سه تحلیل گفتمان یعنی «برداشت از اصل متن»، «جهت‌گیری و گرایش متن» و «تحلیل توجیهی با توجه به سایر گرایش‌های متن» برای رسانه «صدای آمریکا» می‌آید.

جدول ۴- اجرای مراحل یک تا سه فرآیند تحلیل گفتمان برای صدای آمریکا (VOA)

عنوان متن خبر / تفسیر	برداشت از اصل متن (سطح سطح) VOA	تحلیل توجیهی با توجه به سایر گرایش‌های متن (سطح عمق)
تسبوت سیاسی در بغداد پس از تسبوت موصل	بغداد با نبردی درون جناح‌های شیعه دست به گریبان است که برای موجودیت عراق خطری جدی محسوب می‌شود.	شکاف سازی بین گروه‌های مقاومت در عراق
مقایسه «نیروی بسیج» ایران با شبه نظامیان شیعه «حشد شعبی» در عراق	دولت عراق همچنان با چالش ناشی از دو نیروی شیعه رقیب روبرو است: نوری المالکی رقیب هم‌حزبی العبادی در حزب الدعوة از یک سو و مقتدی صدر روحانی تندرو و سپاه مهدی او از سوی دیگر.	شکاف سازی بین دولت عراق و بسیج مردمی
پارلمان عراق «حشد الشعبی» را به رسمیت شناخت	نیروی حشد الشعبی در عراق، برگ برنده ایران پس از شکست داعش به حساب می‌آید، زیرا همانگونه که نیروی بسیج در استحکام جمهوری اسلامی در ایران کارساز بود، این نیرو در عراق پس از داعش نیز برای ایران نیروی قابل اتکایی خواهد بود.	بسیج مردمی؛ ابزار اقتدار ایران در عراق
رئیس یک قبیله عرب در عراق شبه نظامیان شیعه را به کشتار سنی‌ها متهم کرد	در عراق سخنگوی حشد الشعبی با بسیج نیروهای مردمی (شیعه) گزارش دیدبان حقوق بشر مبنی بر ارتکاب جنایات جنگی در موصل را تکذیب کرده است. دیدبان حقوق بشر، نیروی بسیج را به تخریب خانه صدها عرب سنی و غارت اموال آنها در موصل متهم کرده است.	حشد الشعبی به تخریب منازل اهل تسنن می پردازد
اتجه درباره شبه نظامیان شیعه مورد حمایت ایران در عراق می‌دانیم	در عراق تنش میان نیروهای کرد و بسیج مردمی شیعه بالا گرفته است. نیروهای کرد در حومه موصل می‌گویند هدف راکت‌های حشد الشعبی قرار گرفته‌اند. بسیج مردمی می‌گوید اشتباهی بوده ولی کردها باید از مناطق آزاد شده موصل خارج شوند.	سیاست برجسته سازی شکاف بین نیروهای فعال در عرصه سیاست و امنیت عراق
حشد: آماده‌ایم پس از شکست داعش در عراق به سوریه برویم	به گزارش خبرگزاری آسوشیتدپرس، در حالی که سیاستمداران و قانونگذاران سنی عرب در مجلس عراق با این طرح مخالف بوده و گفته‌اند که چنین طرحی نشانگر حکومت دیکتاتوری اکثریت شیعه کشور است، اما این لایحه با کسب ۲۰۸ رأی موافق در پارلمان ۳۲۷ نفری عراق تصویب و وارد قانون شد.	سیاست برجسته سازی شکاف بین نیروهای سیاسی شیعه و سنی در عراق
	رئیس یک قبیله عرب در عراق نیروهای مسلح شیعه در حال مبارزه در غرب موصل را به کشتار غیرنظامیان متهم کرد. بنا به گزارش صدای آمریکا، به گفته رئیس این قبیله عرب، شبه نظامیان شیعه در روستاهای اطراف شهر «تل عفر» در نزدیکی موصل دست به کشتار غیرنظامیان زده‌اند.	ایجاد هراس از بسیج مردمی در عراق
	شیخ احمد دوار، رئیس قبیله عرب در استان نینوا که مرکز آن موصل است، شبه نظامیان گروه شیعه «حشد الشعبی» را متهم کرده است به کشت و کشتار در روستاهایی که از دست داعش آزاد شده‌اند. حشد الشعبی متشکل از نیروهای مختلفی است که بخش عمده آن را شیعیان تشکیل می‌دهند.	زمینه سازی هراس از حشد الشعبی برای مردم سنی عراق
	این بسیج مردمی در سال ۲۰۱۴ میلادی و در پی تحریکات گروه افراطی سنی موسوم به «دولت اسلامی» با داعش در عراق شکل گرفت و فرماندهان آن مستقیماً به حیدر العبادی نخست وزیر عراق گزارش می‌دهند. بیشتر اعضای این ائتلاف توسط مستشاران ایرانی آموزش نظامی دیده‌اند.	حشد الشعبی؛ ابزار نفوذ ایران در عراق
	ایالات متحده و متحدان آن موافق حضور نیروهای شیعه در نبرد علیه داعش نیستند و معتقدند این موضوع به درگیری‌های فرقه‌ای در منطقه دامن می‌زند. با این حال با استفاده از نیروهای دولتی عراقی از این گروه‌ها مخالفت عملی هم نکرده‌اند.	فعالیت حشد الشعبی منجر به گسترش مناقشات فرقه‌گرایانه می‌شود

در جدول ۵ مراحل یک تا سه تحلیل گفتمان یعنی «برداشت از اصل متن»، «جهت‌گیری و گرایش متن» و «تحلیل توجیهی با توجه به سایر گرایش‌های متن» برای رسانه‌های حامی «حشد الشعبی» می‌آید.

جدول ۵- اجرای مراحل یک تا سه فرآیند تحلیل گفتمان برای گفتمان رسانه‌ای حامی

عنوان متن خبر/تفسیر	برداشت از اصل متن (سطح سطح)	تحلیل توجیهی با توجه به سایر گرایش‌های متن (سطح عمق)
ثبت نام جوانان کُرد در «حشد شعبی»	مصطفی شیخ محمد در نتیجه‌گیری از نوشتار خود، عضویت جوانان کُرد در صفوف نیروهای حشد شعبی را حاوی پیامی مثبت می‌داند تا به وسیله آن، مسئولین اقلیم کردستان بیدار شده و از حزب‌گرایی پرهیز کنند	برجسته‌سازی فراگیری حشد الشعبی از قومیت‌های مختلف عراقی
حشد الشعبی حمله داعش به غرب موصل را دفع کرد	عملیات آزادسازی نینوا از ۲۶ مهر ماه آغاز شده است و از آن زمان تاکنون نیروهای عراقی اعم از نیروهای ارتش، پلیس فدرال و داوطلب مردمی و پیشمرگه‌ها ۱۰ کیلومتر مربع و ده‌ها محله در استان نینوا را از چنگ تروریست‌های داعشی آزاد کرده‌اند.	تاکید بر هم سطحی و نقش مؤثر حشد الشعبی در مبارزه با داعش
در تشکیل «حشد الشعبی» از بسیج ایران الگو گرفتیم	ما این نیروها را در ابتدای ناآرامی‌ها تشکیل دادیم و در ساختار آن از بسیج ایران الگو گرفتیم. اگر نیروهای بسیج مردمی نبودند، نیروهای عراقی نمی‌توانستند پیشروی‌های مطلوب را انجام دهند	الگوگیری حشد الشعبی از بسیج مستضعفین ج.ا.ایران تاکید بر نقش مؤثر حشد الشعبی در حل بحران امنیتی عراق
تشکیل نیروهای دفاع وطنی و حشد الشعبی همانند الگوی ایجاد بسیج بود	جعفری تأکید کرد: اگر در عراق حشد الشعبی تشکیل نمی‌شد، معلوم نبود اوضاع عراق در صحنه جنگ تروریست‌های تکفیری چه می‌شد. تکیه بر نیروهای داوطلب مردمی و سازماندهی آنان در قالب نیروهای حشد الشعبی، تحولات شگرفی در صحنه نبرد با تروریست‌های تکفیری را سبب شد، این همان الگویی بود که با تدبیر امام عزیز (ره) در تشکیل بسیج و به صحنه آمدن نیروهای داوطلب مردمی به عرصه جنگ تحمیلی سرنوشت دفاع مقدس را نیز برای ما تغییر داد.	حشد الشعبی، منجی امنیت عراق
حشد الشعبی عراق و بسیج ایران؛ یک روح در دو بدن	نیروهای مردمی عراق از بطن فتوای جهاد کفایی آیت‌الله سیستانی مرجع عالیقدر شیعه و زمانی که داعش مناطق عمده‌ای از عراق را عرصه تاخت و تاز خود قرار داده بود متولد شد.	باز تولید ایده امام در باره تشکیل بسیج در عراق
		تشکیل بسیج مردمی عراق ریشه دینی و با نظر مرجعیت بوده است

نقش ممتاز بسیج مردمی در جلوگیری از سقوط دولت عراق	تکفیری‌های داعشی تا ۱۰ کیلومتری و ورودی‌های شهر بغداد پایتخت عراق نیز رسیده بودند تصریح کرد: این بسیج مردمی عراق بود که توانست در برابر وحشی‌ترین انسان‌های تاریخ ایستادگی کرده و آنان را عقب براند.	بسیج مردمی در عراق و سوریه شکل گرفته است
بسیج مردمی جای خود را در کنار ارتش کلاسیک کشورها پیدا کرده است	ارتش سوریه به شدت در گذشته درگیر فساد بود عنوان کرد: در گذشته ارتش سوریه موضوع بسیج نیروهای مردمی در این کشور را نمی‌پذیرفته؛ اما امروز نقش آفرینی نیروهای مردمی این کشور را می‌بینیم.	
تاکید بر ضرورت قانونی سازی نهاد بسیج مردمی در عراق	یکی از کارشناسان مسائل سیاسی عراق نیروهای بسیج مردمی این کشور را شایسته تبدیل شدن به یک نهاد قانونی دانست و به نقش بزرگ این نیروها پس از آزادسازی موصل اشاره کرد.	حشد الشعبی شایسته تبدیل به یک نهاد قانونی
نظام سلطه درصدد تضعیف و انشقاق بسیج مردمی	خبرگزاری تسنیم: واحدهای بسیج مردمی عراق نقش بسزایی در بازپس‌گیری مناطق از دست داعش داشته‌اند و این موجب شده تا اندیشکده واشنگتن برای تفرقه‌اندازی و تضعیف این نیروها گفتمان حزب الله سازی عراق توسط ایران را ارائه کند.	چرا اندیشکده واشنگتن ایران را به «حزب‌الله سازی در عراق» متهم می‌کند؟
جلوگیری از وحدت نیروهای عراقی؛ هدف آمریکا	در حالی که راه مبارزه با داعش وحدت ملی و بسیج عمومی مردم عراق علیه این پدیده است و ارتش به تنهایی نمی‌تواند از عهده این مسئولیت برآید و نیروهای مردمی نقش موثری در مبارزه با داعش داشته‌اند، اندیشکده واشنگتن تلاش می‌کند با گفتمان سازی در این فضا از تحقق استراتژی وحدت نیروهای عراقی علیه داعش جلوگیری کند.	
گروه‌های تکفیری؛ اسلامگرا نما هستند و ابزاری در دست نظام سلطه	این گروه‌های تکفیری هیچ ارتباطی با اسلام ندارند و آمریکا از طریق قطر عربستان و ترکیه این گروه‌ها را هدایت می‌کند.	بسیج ایران الگوی الحشد الشعبی
طمع تاریخی ترکیه به موصل و تقویت گروه‌های تصنعی موازی بسیج مردمی عراق	ترکیه هم در عراق و هم سوریه تلاش می‌کند حضور داشته باشد و آنها به طور تاریخی به موصل طمع دارند و فعلاً حضورشان در موصل محدود است و تلاش می‌کنند گروهی موسوم به الحشد الوطني را فعال کنند و همان داعشی‌های سیاسی را تقویت می‌کنند. الحشد الوطني پیروزی چندانی بدست نخواهد آورد چرا که یک گروهی است که از سوی طرف‌های خارجی ایجاد شده و نه داخلی.	
هماهنگی بسیج مردمی با دولت عراق	«فالح الفیاض» رئیس تشکیلات الحشد الشعبی، روز چهارشنبه در گفت‌وگو با تلویزیون رسمی عراق اعلام کرد: الحشد الشعبی از زمان تاسیسش بر هیچ‌یک از تصمیم‌های «حیدر العبادی» نخست‌وزیر فرمانده کل نیروهای مسلح عراق، شورش نکرده و در حال اجرای	نیروهای الحشد الشعبی پس از عملیات آزادسازی به شهرهای شان باز می‌گردند

	تمامی مأموریت‌های محوله به آن است که آخرین مأموریت آن، عملیات در غرب موصل است.	
وفاداری حشد الشعبی؛ جایگزین خیانت برخی ارتشیان وابسته به بعث	ضعف ارتش عراق و ناکارآمدی و خیانت برخی فرماندهان ارتش در مقابل تروریست‌ها نیاز به گروه جدیدی را می‌طلبید که بتواند در مقابل دشمن تکفیری ایستادگی کند.	حشد الشعبی نماد صلح و ثبات در عراق
همکاری اهل سنت عراق با حشد الشعبی	رئیس اداره اوقاف اهل سنت عراق در پایان بیان داشت: پیروزی‌های بزرگ حشد الشعبی و نیروهای امنیتی در محورهای نبرد را تبریک می‌گوییم. اداره اوقاف اهل سنت از نیروهای امنیتی و الحشد الشعبی در جنگ علیه داعش پشتیبانی می‌کند.	رئیس اداره اوقاف اهل تسنن عراق از الحشد الشعبی حمایت کرد
تاکید بر ضرورت حفظ جان مردم توسط حشد الشعبی	حشد الشعبی اعلام کرد که خانواده‌های آواره در جنوب موصل را به مناطق امن انتقال داده است. بر اساس این گزارش، حشد الشعبی بعد از انتقال این خانواده‌ها برای آنها مواد غذایی تهیه کرده است. این در حالی است که عناصر گروه تروریستی داعش ۲۰ کودک عراقی را هنگام تلاش برای خروج از موصل هدف قرار داده و به شهادت رسانده است.	حشد الشعبی خانواده‌های آواره را از موصل به مناطق امن انتقال داد

تجمیع و تعمیق محورهای گفتمانی رسانه‌ها

پس از ذکر نمونه‌هایی از اجرای مراحل اول تا سوم اجرای تحلیل گفتمان، اکنون در جداول ۶ و ۷ و ۸ کوشش می‌شود محورهای گفتمانی تجمیع شده و برای تحلیل و نتیجه‌گیری در لایه‌ای عمیق‌تر آماده‌سازی می‌شود.

جدول ۶- تجمع و تعمیق محورهای گفتمانی "العریه" درباره الگوهای بسیج مردمی (پادگفتمان انتقادی)

گفتمان	ردیف	محور های گفتمانی العربیه درباره الگوهای بسیج مردمی (پادگفتمان)
محور های گفتمانی العربیه درباره الگوهای بسیج مردمی (پادگفتمان)	۱	حشد الشعبی در پی انتقام جویی از اهل سنت عراق است
	۲	ترسیم چهره ناقض حقوق بشر از حشد الشعبی
	۳	ترسیم تصویر قانون گریز و خشن از بسیج مردمی
	۴	برجسته سازی متفی حضور نظامی ایرانی در عراق
	۵	پیگیری شکاف بین مرجعیت و بسیج مردمی عراق
	۶	دیپلماسی تحریک و شکاف مذهبی در عراق
	۷	مردم عراق با حشد الشعبی همدل و همراه نیستند
	۸	برجسته سازی مواضع مخالفین فعالیت حشد الشعبی درعراق
	۹	حشد الشعبی یک تشکل فراگیر در عراق نیست، یک تشکل شیعی و وابسته به ایران است
	۱۰	حشد الشعبی یک گروه قانونی نیست، پس نمی تواند در کنار سایر نیروهای مسلح بجنگد
	۱۱	حشد الشعبی در پی گسترش سیاست های فرقه گرایانه خود است
	۱۲	موازی سازی و یکسان نمایی جنایات داعش با چارچوب سازی انتقام جویی های حشد الشعبی از مردم موصل
	۱۳	ترسیم اجماع جهانی بر جلوگیری از گسترش نقش آفرینی حشد الشعبی
	۱۴	سیاست شکاف سازی بین فرماندهان حشد الشعبی
	۱۵	تاکید بر گسترده بودن مخالفین فعالیت حشد الشعبی در عراق

جدول ۷- تجمع و تعمیق محورهای گفتمانی "صدای آمریکا" درباره الگوهای بسیج مردمی (پادگفتمان انتقادی)

گفتمان	ردیف	محور های گفتمانی عمیق صدای آمریکا VOA (پادگفتمان)
محور های گفتمانی صدای آمریکا درباره الگوهای بسیج مردمی	۱	حشد الشعبی دست به شکنجه و اعمال ضد حقوق بشری در مناطق آزاد شده سنی نشین می زند
	۲	الگوهای بسیج مردمی نزدیک به ایران قصد سرکوب اهل تسنن را دارند
	۳	طرد گروه های سنی مذهب از سازوکار حکمرانی در دولت های شیعه منطقه
	۴	ظلم اقلیت شیعه به اکثریت سنی در عراق، ایران و سوریه
	۵	شکاف سازی بین گروه های مقاومت در عراق
	۶	شکاف سازی بین دولت عراق و بسیج مردمی
	۷	سیاست ایجاد و برجسته سازی شکاف بین نیروهای فعال در عرصه سیاست و امنیت عراق
	۸	زمینه سازی هراس از حشد الشعبی برای مردم سنی عراق
	۹	حشد الشعبی؛ ابزار نفوذ ایران در عراق
	۱۰	فعالیت حشد الشعبی منجر به گسترش مناقشات فرقه گرایانه می شود

جدول ۸- تجمیع و تعمیق محورهای گفتمانی رسانه‌های حامی درباره الگوهای بسیج

مردمی (گفتمان حمایتی)

گفتمان	ردیف	محورهای گفتمانی رسانه‌های مقاومت
گفتمان رسانه‌های حامی الگوهای بسیج مردمی	۱	الگوگیری حشد الشعبی از بسیج مستضعفین ج.ا.ایران
	۲	تاکید بر نقش موثر حشد الشعبی در حل بحران امنیتی و دفاعی عراق
	۳	وفاداری حشد العشیبی جایگزین خیانت برخی ارتشیان عراقی نزدیک به حزب بعث
	۴	ضرورت توسعه و ترویج الگوی بسیج مردمی
	۵	بازنمایی حشد الشعبی به مثابه منجی امنیت عراق
	۶	باز تولید ایده امام خمینی (ره) درباره تشکیل بسیج مردمی؛ اجرا در عراق
	۷	تشکیل بسیج مردمی عراق دارای ریشه دینی و با نظر مرجعیت بوده است
	۸	حشد الشعبی؛ محور وحدت گروه‌های مقاومت در عراق
	۹	تاکید بر ضرورت قانونی سازی نهاد بسیج مردمی در عراق
	۱۰	کسانی که نیروهای بسیج مردمی را مورد تهاجم قرار می‌دهند به دنبال مصلحت عراقی نیستند
	۱۱	عشایر عراق، متحد بسیج مردمی
	۱۲	حشد الشعبی، پشتیبان مردم عراق در بحران‌های پیشرو
	۱۳	نظام سلطه درصدد تضعیف و انشقاق بسیج مردمی
	۱۴	حشد الشعبی رویکردی آمریکا ستیز دارد
	۱۵	جمهوری اسلامی؛ حامی وحدت مذاهب در عراق
	۱۶	جلوگیری از وحدت نیروهای عراقی؛ هدف آمریکا
	۱۷	جداسازی جریان اسلامگرا در منطقه با گروه‌های تکفیری تروریستی
	۱۸	مشاورت نظامی ایران در عراق با درخواست دولت این کشور بوده است
	۱۹	شهرهای فتح شده توسط حشد در مقایسه با نیروهای آمریکایی کمتر آسیب دیده و تخریب شده‌اند
	۲۰	برجسته سازی وحدت گروه‌های مقاومت در منطقه
	۲۱	تاکید بر وحدت مذاهب در عراق توسط حشد الشعبی
	۲۲	نظام سلطه نگران وحدت و همگرایی اهل سنت و بسیج مردمی عراق است
	۲۳	چارچوب سوازی هماهنگی بسیج مردمی با دولت عراق
	۲۴	پایگاه اجتماعی حشد الشعبی از مرجعیت دینی گرفته شده است
	۲۵	بسیج مردمی؛ خدمت بدون منت به مردم
	۲۶	وفاداری حشد الشعبی؛ جایگزین خیانت برخی ارتشیان وابسته به بعث
	۲۷	جمعیت حشد الشعبی ترکیبی از پیروان مذاهب و ادیان مقاوم عراقی
	۲۸	فشار نظام سلطه برای انحلال بسیج مردمی
	۲۹	برجسته سازی نقش ایمان بسیج مردمی در پیروزی‌ها
	۳۰	علیرغم فضا سازی محور ارتجاع عربی منطقه؛ حفظ جان مردم اولویت حشد الشعبی است
	۳۱	تلاش آمریکا برای ایجاد گروه‌های موازی بسیج مردمی برای تضعیف این گروه
	۳۲	آمریکا عزم جدی برای نابودی داعش ندارد
	۳۳	هراس آمریکا از تشکیل حزب اسلامی در عراق
	۳۴	لزوم مشارکت بسیج مردمی در بازسازی عراق
	۳۵	نقش پر رنگ ج.ا.ایران در نجات عراقی در برابر تروریسم
	۳۶	داعش به سنی‌های نیز رحم نمی‌کند
	۳۷	دشمن اصلی گروه‌های مقاومت صهیونیسم و آمریکا است، داعش و گروه‌های تکفیری فریب خورده هستند
	۳۸	شاخه سیاسی داعش در عراق در پی محدود سازی فعالیت حشد الشعبی
	۳۹	همکاری گروه‌های مقاومت عراقی با سوریه برای نبرد با تروریسم

و) جمع بندی و نتیجه گیری

پژوهش حاضر در صدد مطالعه راهبردهای تصویر سازی رسانه‌ای گروه‌های مقاومت با تمرکز بر حشد الشعبی عراق بوده است. لکن برای تبیین مناسب‌تر، مساله را در چارچوب مفهومی کلان‌تری مورد بررسی قرار داد. و آن هم ریشه فکری و پایگاه اجتماعی خیزش‌های اسلام‌گرایانه اخیر که نقطه اوج آن‌ها در سالهای ۲۰۱۱ و ۲۰۱۲ میلادی بودند و پس از آن مرزبندی فعالیت گروه‌های اسلام‌گرا در منطقه غرب آسیا صورت بندی شفاف‌تری به خود گرفت. چارچوب مفهومی که در جدول ۹ به آن اشاره می‌شود.

جدول ۹- چارچوب گفتمانی پژوهش

ویژگی ها / گفتمان ها	بیداری اسلامی	بهار عربی	نقد فرقه گزایی شیعی و توسعه طلبی ج.ا.ایران
دال مرکزی	ریشه اسلامگرایانه خیزش‌هاش منطقه	ریشه آزادنگرایانه خیزش های منطقه	مبارزه با فرقه گزایی شیعی و دخالت ایران در منطقه
دولت محوری	ج.ا.ایران	دولت های فرمانتقه ای	عربستان سعودی
امتداد اجتماعی گفتمان	الگوهای بسیج مردمی	جنبش روشنفکران آزادیخواه	گروه های تکفیری
نمونه برجسته	حشد الشعبی	فعالان مدنی و رسانه ای غربگرا	دولت اسلامی عراق و شام (داعش)
رسانه جریان اصلی	خبرگزاری صدواسیما شبکه العالم	VOA و BBC	شبکه تلویزونی العربیه

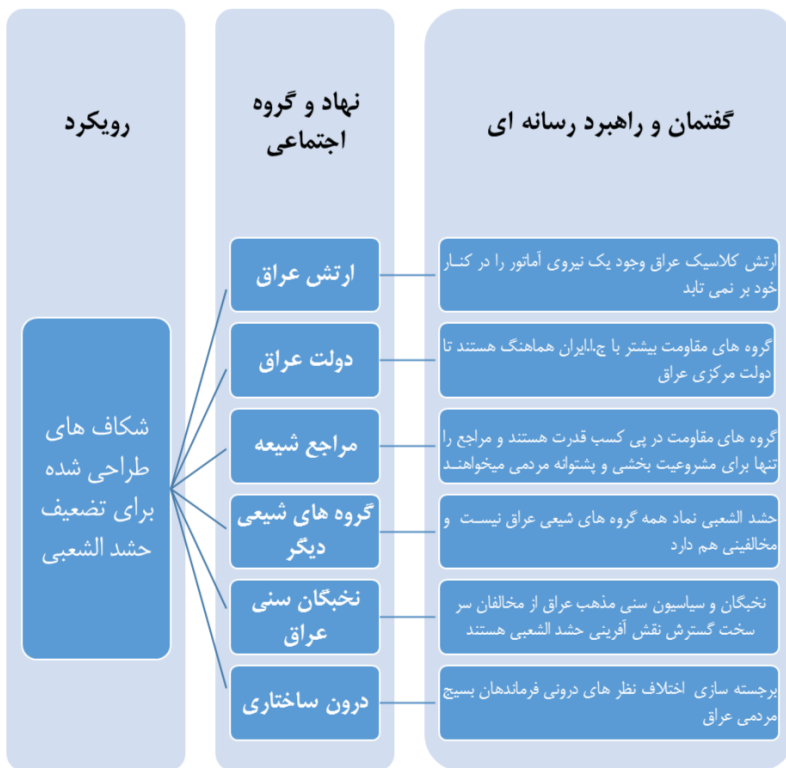
پس از احصاء ۶۴ محور عمیق رسانه‌ای مُنتج از فرآیند تحلیل گفتمان رسانه‌ها شامل؛ العربیه (۱۵)، صدای آمریکا (۱۵) و رسانه‌های حامی گروه‌های مقاومت (۳۹). در این بخش به تبیین و تعمیق این یافته‌ها و نتیجه گیری از آنها پرداخته می‌شود.

می‌توان از نتایج تحلیل گفتمان رسانه‌های یادگفتمان انتقادی حشد الشعبی، راهبردهای آنها را در یک صورتبندی کلان به دو بخش «درون مرزی» و «برون مرزی» عراق تقسیم نمود. مرور یافته‌های تحقیق بیانگر آن است که این رسانه‌های گفتمان معارض کوشیده‌اند بیش از تاکید بر نقد برون مرزی این جنبش، با دو راهبرد «وحشت آفرینی و شکاف سازی» و تحریک «گسل‌های خفته مذهبی، قومیتی و نژادی» به تضعیف حشد از درون عراق پردازند.

متناسب با این ۲ راهبرد این رسانه‌ها اقدام به طراحی و اجرای ۶ شکاف و مناقشه برای تضعیف حشد از جمله شکاف با ارتش، دولت، مراجع، گروه‌های شیعی برون ایستاده از تشکیل حشد الشعبی، مؤثرین سنی و کُرد و نهایتاً اختلاف افکتن درون ساختار حشد نموده‌اند. صدای

آمریکا و العریبه متناسب با این راهبرد، ضمن ترسیم «تصویری ناسازگار از حشد الشعبی با امنیت ملی، نظم سیاسی و ساختار قانونی عراق» به تولید پیام‌های رسانه‌ای دست زده‌اند که دال‌های مرکزی گفتمان آن‌ها در شکل ۵ آمده است.

راهبرد بازنمایی رسانه‌ای صدای آمریکا و العریبه عربستان از حشد الشعبی در بخش «برون مرزی» عراق با یکدیگر متفاوت بوده است، بدین صورت که العریبه در دال‌های مرکزی گفتمان رسانه‌ای خود کوشیده است با ۴ راهبرد «وابسته نمایی به ایران»، «هراس‌انگیزی از توسعه فرقه‌گرایی شیعی»، «متحدسازی دولت‌های ارتجاع عربی بر علیه حشد» و «تولید جنبش‌های موازی حشد» به انگاره سازی منفی و در نتیجه مهار و تضعیف فعالیت این گروه مقاومت اسلامی پردازد. اما تلویزیون صدای آمریکا تمرکز خود را بر دیپلماسی تحریک امنیتی و راهبرد ترغیب برای کُش سیاسی مبتنی بر ضرورت مقابله با گسترش فعالیت‌های گروه‌های مقاومت و تعارض آن با «امنیت و پایداری حکمرانی دولت‌های عربی منطقه» چارچوب سازی نموده است.

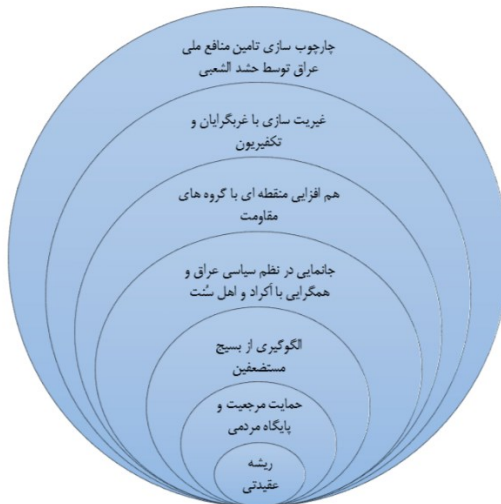

شکل ۵- شکاف‌های طراحی شده برای تضعیف حشد الشعبی

تحلیل و نتیجه گیری از یافته‌های اجرای روش تحقیق تحلیل گفتمان بیانگر آن است که رسانه‌های دارای گفتمان حمایتی از فعالیت و گسترش حشد الشعبی، دال‌های مرکزی خود را به دو راهبرد «تبیین با تشریح لایه‌ای» و «تقابلی با تولید ضد جریان ۱» اختصاص داده‌اند، دو جنس تولید محتوایی که می‌توان آنها را بر دو نوع پاسخ «نقضی» و «حلی» در علم منطق، منطبق دانست. این گفتمان رسانه‌ای در راهبرد تقابلی کوشیده است با تولید یک «ضد جریان» ضمن پاسخ به شبهات وارده توسط رسانه‌های پادگفتمان و نقض استدلال تخریبی آنها علیه حشد الشعبی، «نقطه تمرکز» توجه مخاطب را به نقاط ضعف جریان‌های حامی این رسانه‌ها منتقل ساخته و جریان را به ضد جریان تبدیل سازد. از نمونه‌های برجسته این راهبرد می‌توان به سکوت رسانه‌های معارض در برابر کشتارهای داعش و برجسته سازی همنوایی آنها با رژیم اسرائیل و دولت‌های غربی اشاره نمود.

این گفتمان رسانه‌ای در راهبرد تبیینی خود کوشیده است به تئوریزه نمودن ریشه‌ها و زمینه‌های عملی و نظری شکل گیری و همچنین مأموریت و رسالت حشد برای افکار عمومی به همراه تشریح لایه‌ای اندیشه و سیاست‌گذاری نحوه حکمرانی درونی و تعاملی این جنبش پردازد. در شکل ۶ ترتیب و نسبت لایه‌های تبیینی حشد العبی در گفتمان این رسانه‌ها به نمایش درآورده شده است.

شکل ۶- راهبرد تبیین لایه‌ای زمینه، اندیشه و نحوه تعامل حشد الشعبی

پیشنادهای پژوهش

راهبردهای رسانه‌ای:

راهبرد رسانه‌های پادمقاومت در گام اول تقلیل مناقشه اسلام‌ناب - اسلام آمریکایی به تقابل شیعه - سنی و در گام دوم رویارویی ایران - اعراب است، رسانه‌های مقاومت باید برای راهبرد تبیین دو گانه اسلام ناب و اسلام آمریکایی به برجسته سازی دال‌های گفتمانی مطرود دولت‌های منطقه مانند مبارزه با استکبار خارجی و استبداد داخلی، عدالتخواهی، خودباوری ملی، استقلال و خود کفایی در اقتصاد درون‌زا، علم و فن آوری و مردم سالاری با هدف بیدار سازی ملت‌های منطقه بپردازند.

«هراس انگیزی از حشد الشعبی» کلان راهبرد رسانه‌های پادگفتمان مقاومت است، بنابراین راهبرد رسانه‌ای ضریب دهی به بازنمایی فعالیت‌های سازندگی، خیرخواهانه و مردم مدارانه، و هم سازی با گروه‌های قومیتی و مذهبی قطب دیگری الزامی است.

- بخش اعظمی از علل جذب به داعش، احساس نابرابری و بی عدالتی در جوامع (به ویژه مسلمین آسیای مرکزی و قفقاز) است. تقویت چارچوب‌های رسانه‌ای وجوه عدالت خواهانه اندیشه و خط مشی گروه‌های بسیج مردمی یک راهبرد رسانه‌ای مطلوب برای پیگیری در رسانه‌های برون مرزی، داخلی و حتی توسط فعالین رسانه‌های اجتماعی است.

پژوهشی: یکی از ملزومات سیاستگذاری رسانه‌ای تحلیل موقعیت، فرصت‌ها و تهدیدات موجود است، در این پژوهش گفتمان و پادگفتمان رسانه‌ها پیرموان بسیج مردمی بررسی شد، پیشنهاد می‌شود در پژوهشی ارزیابی سیاستگذاری و آسیب شناسی عملکرد رسانه‌های برون مرزی (و حتی داخلی) برای تبیین الگوی حکمرانی مقاومت و تولید «ضد جریان» بین المللی انجام گیرد. اجرایی: واگرایی در عملیات رسانه‌ای گروه‌های مقاومت مشهود است، باید «مرکز مشترک دیپلماسی رسانه‌ای مقاومت» با هدف هم افزایی و هماهنگی طراحی و فعال سازی شود.

فهرست منابع

۱. آزاد، امیرحامد (۱۳۹۴). الگوی مطلوب در عراق؛ حشد شعبی و آسیب پذیری های آن، فصلنامه مطالعات راهبردی جهان اسلام، سال شانزدهم شماره ۴، صص ۵۱ تا ۸۰.
۲. آورا، امین (۱۳۹۴). الحشد الشعبی و کارکرد آن در بحران کشور عراق، مرکز بین المللی مطالعات صلح (IPSC).

۳. اسدی، علی اکبر (۱۳۹۸). نقش ویژه حشدالشعبی، تهران: شورای راهبردی روابط خارجی ایران.
۴. افشون، تورج و الله کرم، عبدالحسین (۱۳۹۷). مقایسه رویکرد امنیتی آمریکا و حشد شعبی در عراق؛ عملکرد و چشم انداز، فصلنامه مطالعات روابط بین الملل، دوره ۱۱، ش ۴۲، صص ۷۲-۴۱.
۵. بشیر، حسن (۱۳۹۰). رسانه‌های بیگانه؛ قرائتی با تحلیل گفتمانی. تهران: انتشارات سیمای شرق.
۶. بشیر، حسن و چابکی، رامین و مهربانی فر، حسین (۱۳۹۰). بیداری اسلامی و ایران هراسی؛ تحلیل گفتمان مطبوعات غربی. مجله رسانه، ش ۸۴، صص ۵۱ تا ۸۵.
۷. بوردیو، پیر (۱۳۸۰). نظریه کنش دلایل علمی و انتخاب عقلانی، تهران، نشر: نقش و نگار.
۸. پستمن، نیل (۱۳۷۳). زندگی در عیش مردن در خوشی، (ترجمه: دکتر صادق طباطبایی)، تهران: سروش.
۹. تاجیک، محمدرضا (۱۳۷۸). فرامدرنیسم و تحلیل گفتمان. تهران: نشر فرهنگ اسلامی.
۱۰. دارابی، علی (۱۳۸۵). زیتون سرخ؛ حزب... الگوی مقاومت. تهران: موسسه فرهنگی مطبوعاتی جام جم.
۱۱. سالار، محمد (۱۳۸۲). انقلاب اسلامی و صدور ارزشهای فرهنگی. مجله اندیشه انقلاب اسلامی، ش ۵.
۱۲. طاهری، سید مهدی (۱۳۸۷). انقلاب بیدارساز؛ نقش انقلاب اسلامی ایران در بیداری جهان اسلام. هفته نامه پگاه حوزه، ش ۲۴۸.
۱۳. فرکلاف، نورمن (۱۳۷۹). تحلیل انتقادی گفتمان، ترجمه پیران، بهرامپور، مقدم، کریمیان، ایزدی، کاشی و نیستانی. تهران: مرکز مطالعات و تحقیقات رسانه‌ها.
۱۴. فیسک، جان (۱۳۸۶). درآمدی بر مطالعات ارتباطی (ترجمه مهدی غبرائی). دفتر مطالعات و برنامه ریزی رسانه‌ها.
۱۵. قدیری ایبانه، احمد (۱۳۹۲). تکنیک‌های عملیات روانی در حوزه رسانه و خبر، ری: نشر دانشیاران ایران.

۱۶. گودرزی، حسن (۱۳۸۹). مقایسه گفتمان خبری، خبرگزاری جمهوری اسلامی ایران (ایرنا) و سایت بی بی سی فارسی در مورد اخبار هسته‌ای (با تأکید بر مسئله ساخت تأسیسات هسته‌ای قم - فردو)، پایان نامه کارشناسی ارشد، تهران: دانشگاه صدا و سیما.
۱۷. گوهری مقدم، ابوذر و عرب، محمد رضا (۱۳۹۷). جایگاه الحشد الشعبی در امنیت ملی عراق و نحوه بازنمایی رسانه‌های غربی - سعودی از آن، مجله پژوهشنامه رسانه بین الملل و سال سوم، شماره ۳، صص ۱۵۳ تا ۱۷۸.
۱۸. مقصودی، مجتبی و حیدری، شقایق (۱۳۹۰). بررسی وجود تشابه و تفاوت‌های جنبش‌های عربی در کشورهای خاورمیانه. فصلنامه رهنامه سیاست‌گذاری، ش ۷۳، ۲-۴۱.
۱۹. مهدی زاده، سید محمد (۱۳۸۹). نظریه‌های رسانه؛ اندیشه‌های رایج و دیدگاه‌های انتقادی، تهران: انتشارات موسسه همشهری.
۲۰. میر فخرایی، تزا (۱۳۸۳). فرآیند تحلیل گفتمان. تهران: مرکز مطالعات و برنامه ریزی رسانه‌ها.
۲۱. نباتیان، محمد اسماعیل (۱۴۰۰). گفتمان انقلاب اسلامی و مواجهه با چالش بدیل سازی، فصلنامه علمی مطالعات بیداری اسلامی، سال دهم، شماره اول (پیاپی ۱۹)، صص ۷ تا ۲۹۰.
۲۲. وردی نژاد، فریدون (۱۳۸۹). سیاست گذاری رسانه‌ای؛ بررسی عوامل تأثیر گذار بر رسانه‌ها، مرکز آموزش و پژوهش موسسه همشهری.
۲۳. ورنر، سورین، تانکارد، جیمز (۱۳۸۳). نظریه‌های ارتباطات، (ترجمه: علیرضا دهقان). تهران: دانشگاه تهران.
۲۴. هوسمن، کارل (۱۳۸۸). بحران و وجدان؛ اخلاق روزنامه نگاری، تهران: دفتر مطالعات و برنامه ریزی رسانه‌ها.

25. Duman, Bilgay (2015), A New Controversial Actor in Post-ISIS Iraq: Al-Hashd Al-Shaabi Report (The Popular Mobilization Forces), Ankara: ORSAM Report, No: 198, available at: <http://orsam.org.tr/en/a-new-controversial-actor-in-post-isis-iraqal-hashd-al-shaabi-report-orsam-9-06-2015>.
26. Entman RM. (1993). Framing: toward clarification of a fractured paradigm. J. Commun. 43:51-58
27. Foucault, Michel (1972). The Archeology of Knowledge, London: Tavistock Publication.

28. Gitlin, t. (1980). The world is watching. Mass media in the making and unmaking of the news. Berkeley, California: university of California press.
29. Kadhim, Abbas (2020). By killing Soleimani, the United States destroyed its relationship with Iraq, Atlantic council, available at: www.atlanticcouncil.org.
30. Mansour, Renad (2016), the popularity of the Hashd in Iraq, Carnegie Middle East center, available at: <http://carnegiemec.org/diwan/626382015>.
31. Mc adam.d. (1996). the framing functions of movement tactics. New York: Cambridge university press.
32. Rudolf, Inna(2020).PROTECTING IRAQ'S SOVEREIGNTY AMID GEOPOLITICAL TENSIONS AROUND IRAN, German Council on Foreign Relations, available at: <https://dgap.org/en/research/publications/protecting-iraqs-sovereignty-amid-geopolitical-tensions-around-iran>
33. Scheufel, d &Tewksbury, d (2007) Framing, Agenda setting, and Priming, Journal of Communication, vol 57 No1.